Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

ERIK ARUP

GRØNLAND

EN HISTORISK REDEGØRELSE

FREMKALDT VED

DEN NORSKE KONSTITUTIONSKOMITES INDSTILLING
AF 3. JULI 1923

TRYKT I SEPTEMBER 1923

KØBENHAVN
I KOMMISSION HOS J. H. SCHULTZ FORLAGSBOGHANDEL A/S
1924

ERIK ARUP

GRØNLAND

EN HISTORISK REDEGØRELSE

FREMKALDT VED

DEN NORSKE KONSTITUTIONSKOMITES INDSTILLING
AF 3. JULI 1923

TRYKT I SEPTEMBER 1923

KØBENHAVN
I KOMMISSION HOS J. H. SCHULTZ FORLAGSBOGHANDEL A/S
1924

Dette lille skrift om Grønland blev udarbejdet af mig i august og trykt i september 1923 for at kunne være til nytte for den danske delegation til Grønlandsforhandlingerne med Norge. Dets indhold og form er bestemt ved tidspunktet og formaalet. Naar det nu fremkommer for offentligheden i samme form med uvæsentlige ændringer, maa det læses paa baggrund af, hvad dengang forelaa. Det er en selvfølge, at jeg for adskillige, særlig folkeretlige, punkter deri og om de seneste diplomatiske forhandlinger søgte samraad med og oplysning hos de heri særlig kyndige danske embedsmænd, hvem jeg bringer min tak.

København, Februar 1924.

ERIK ARUP.

TRYKT HOS J. H. SCHULTZ A/S

1. Den norske drøftelse.

Den forstærkede norske konstitutionskomites indstilling om Grønlandsspørgsmaalet af 3. juli 1923 begynder:

»Under en konferanse mellem den daværende danske sendemand, kammerherre Krag, og daværende utenriksminister Ihlen den 14de juli 1919 nævnte sendemanden at den danske regjering i flere aar hadde beskjæftiget sig med spørsmaalet om at erholde samtlige interesserte magters anerkjendelse av Danmarks overhøihed over hele Grønland, og at den ved avslutningen av konventionen om overdragelse av de danske Vestindiske øer hadde opnaaet at den amerikanske regjering avgav en erklæring gaaende ut paa, at de Forenede Stater ikke vilde motsætte sig, at den danske regjering utvidet sine politiske og økonomiske interesser til hele Grønland. Den danske regjering stolte paa, at den norske regjering ikke vilde gjøre vanskeligheter ved denne saks ordning. Utenriksminister Ihlen svarte at saken skulde bli overveiet.

Under en senere samtale, som fandt sted den 22de i samme maaned, sa utenriksminister Ihlen den danske sendemand, at den norske regjering ikke vilde gjøre vanskeligheter ved denne saks ordning.«

Til denne gengivelse af ordskiftet mellem den norske udenrigsminister og den danske gesandt i juli 1919 kan man fra dansk side kun ønske at knytte den ene bemærkning, at i samtalen 14. juli 1919 nævnte kammerherre Krag i overensstemmelse med sin instruktion ogsaa, at den danske regering af den af fredskonferencen i Paris til undersøgelse af de forskellige landes krav paa Spitsbergen nedsatte kommission var blevet opfordret til at meddele denne sit syn paa dette spørgsmaal, og at den dan-

ske regering vilde være tilbøjelig til overfor den nævnte kommission i Paris at gentage den meddelelse, der allerede tidligere var givet den norske regering om, at Danmark vilde give den fra norsk side ønskede ordning af Spitzbergenspørgsmaalet sin tilslutning. Straks efter modtagelsen af kammerherre Krags indberetning om udenrigsminister Ihlens erklæring i Grønlandssagen sendte udenrigsministeren den danske gesandt i Paris et telegram, hvori denne under henvisning til den norske regerings nævnte tilsagn bemyndigedes til overfor Spitzbergenkommissionen i Paris at udtale Danmarks tilslutning til den paatænkte ordning angaaende Spitzbergen, hvilket derefter i en skrivelse af 28. juli 1919 blev meddelt kommissionen. Om sit tiltrædelsesbesøg af 7. november 1919 hos minister Ihlen kunde den nye danske gesandt i Kristiania kammerherre Kruse derfor ogsaa 8. november indberette til udenrigsministeriet: med hensyn til Spitzbergenspørgsmaalet begyndte udenrigsministeren med at udtrykke sin glæde over, at Danmark anerkendte Norges suverænitet, ligesom det var Norge en glæde at anerkende Danmarks suverænitet paa Grønland, hvor der — som han udtrykte sig — ventede Danmark store opgaver.

10. maj 1921 udstedte den danske regering en bekendtgørelse, ved hvilken det under henvisning til kgl. anordning af 18. marts 1776 blev bragt til almindelig kundskab, at hele Grønland var inddraget under de danske kolonier og stationer og den danske styrelse af Grønland. Da denne bekendtgørelse udstedtes af den danske regering, dækkede det af minister Ihlen givne tilsagn endnu hele omfanget af den af den amerikanske regering afgivne, ham meddelte erklæring om, at denne ikke vilde modsætte sig, at den danske regering udvidede sine politiske og økonomiske interesser til hele Grønland. Nu erklærede imidlertid den norske udenrigsminister Ræstad i en note af 2. november 1921, at, »den norske regering ikke har anerkendt, og ikke kan gaa med til at anerkende en udvidelse af dansk suverænitet over Grønland, som vil medføre en tilsvarende udvidelse af det danske monopol til fortrængelse af den næringsvirksomhed, særlig fangst og fiskeri, som nordmænd hidtil ubestridt har udøvet i de paagældende dele af Grønland og grønlandske farvande.« Denne norske note var vel egnet til at vække overraskelse og tvivl om dens rette forstaaelse, thi som den var formuleret, syntes den at hvile paa en

i folkeretten hidtil ukendt antagelse af forskellige arter af suverænitet, af hvilke den norske regering mente ikke at have anerkendt eller kunde anerkende den art, der vilde medføre en udvidelse af det danske handelsmonopol. Suverænitet er imidlertid i folkeretten kun et; handelsmonopol et andet. Formuleringen kunde derfor kun betyde, at den norske regering dengang endnu ikke vilde gaa bort fra udenrigsminister Ihlens tilsagn til Danmark, men gjorde indsigelse mod det danske kolonistyres udvidelse over hele Grønland. Vi har derfor ret til at fremhæve, at selv i udenrigsminister Ræstads note af 2. november 1921 blev det endnu ikke sagt, at Norge ikke havde vilje til at anerkende Danmarks suverænitet over hele Grønland.

Denne snart aabenbare og almindelig kendte divergens mellem officiel dansk og officiel norsk opfattelse rejste imidlertid i Norge en offentlig diskussion. Den norske pressebevægelse antog hastigt karakter af at være ikke et forsvar for maaske berettigede norske fangst- og fiskeriinteresser, men et norsk nationalistisk felttog mod Danmark, der, som det snart hed, vilde udover, hvad det med urette havde tiltaget sig 1814, yderligere tilvende sig et uberettiget herredømme over et »gammelt norsk skatteland«. Man bestred tilslut endog Danmarks ret til Grønland i det hele taget. Dette norske saakaldte »Grønlandsspørgsmaal« voksede i den norske presse op til at synes et spørgsmaal af helt afgørende betydning for norsk nationalfølelse. Nu er det jo saaledes, at vi heller ikke i Danmark er ukendt med nationalistiske presserørelser; vi kender dem endog meget godt fra os selv. Vi ved at vurdere deres falske skær af styrke som »folkemening«; vi kender deres virkelige svaghed: at de alene bæres frem af nogle faa, meget skrivende personer, der ingenlunde repræsenterer flertallet i det folk, de siger sig at skrive for, selvom dette tier.

Hvad der er forekommet af taabelige argumenter til og betragtninger over »Grønlandsspørgsmaalet« i norsk dagspresse, har jeg derfor ingen grund til at gaa nærmere ind paa. Dette saa meget mindre, som en række af Norges paa dette omraade kyndigste mænd snart tog sig paa at give en udredning af den hele sag, set fra norsk synspunkt. I det Norske Geografiske Selskabs Aarbok 1919—1921 har professor Edv. Bull, direktør Sollied og professor Solberg, ritmester Isachsen og fremfor alle arkivar Brinchmann givet udførlige skildringer af Norges for-

hold til Grønland gennem alle aarhundreder. Dette værk, dygtigt gjort, interessant og mangesidigt som det er, har faaet den største betydning for alle ansvarlige norske kredses opfattelse af det hele forhold; paa dette grundige værk hviler i virkeligheden de udtalelser, som det officielle, ansvarlige Norge, stortinget og regeringen, er fremkommet med i sagen, sidst i konstitutionskomiteens indstilling af 3. juli 1923.

Det er naturligt, at man fra dansk side kan ønske til dette norske arbejde at give et svar, der tydeliggør det danske standpunkt. Denne opgave har jeg paataget mig, fordi jeg maa mene, at hvor grundig i undersøgelsen og i det hele ædruelig i fremstillingen af dens resultater — dog har Sollieds og Solbergs afhandlinger allerede mødt kraftig indsigelse fra overbibliotekar Sofus Larsen — dette norske videnskabelige og officielle arbejde end er, betragtes saavel i Geografisk Aarbok som i de derpaa byggede officielle udtalelser spørgsmaalet i mange henseender ud fra synspunkter, der efter dansk opfattelse ikke er rigtige. Mit formaal er altsaa ikke at polemisere mod de mange besynderlige betragtninger, der er blevet fremsat i den norske dagspresse, siden Grønlandsspørgsmaalet i 1921 brød ud, men alene ganske kortfattet at give et korrektiv til de anskuelser, der derom er fremsat i samarbejdet mellem norsk historisk videnskab og norsk politisk statsansvarlighed, gennem en saa vidt mulig sammenfattende og fuldstændig begrundelse af de synspunkter, hvorfra Grønlands historie og hele stilling efter dansk opfattelse maa betragtes. Og mit emne er ikke norske fangstinteresser i Grønland, ikke berettigelsen af Danmarks udvidelse af handelsmonopolet til hele Grønland eller dette handelsmonopols berettigelse i det hele taget; min hele undersøgelse og kritik gælder alene det ene spørgsmaal: har den norske historiske og ansvarlige drøftelse af Grønlandsspørgsmaalet fremskaffet noget argument, der kan tale mod rigtigheden af den danske opfattelse: at Danmarks suverænitet over Grønland er vel afhjemlet, og at denne Danmarks suverænitet omfatter hele Grønland?

2. Danmarks suverænitet over hele Grønland.

Den suverænitet over Grønland, som Kieltraktaten 1814 eller ialtfald stortingsbeslutningen af 1821 tillagde Danmark alene, havde naturligvis ganske samme omfang som det, hvori suveræniteten forud for 1814 var blevet hævdet af Danmark-Norge og anerkendt af andre magter. Omend — eller vel snarere fordi — Grønlands virkelige størrelse og forhold til andet omliggende land dengang var ukendt, var der ingen tvivl om, at suveræniteten da omfattede det hele land, saavidt det til enhver tid var kendt og blev kendt. Det omraade, hvor der i løbet af 18. aarhundrede var oprettet handels- og missionsstationer, var af noget mindre omfang end nu; men denne engang skete besiddelsestagen var efter datidens egen opfattelse tilstrækkelig til at give den stat, der havde oprettet disse stationer, en anerkendt suverænitet over det hele land, saavidt det senere maatte blive kendt. Efter 1814 var disse stationer politisk ikke længere dansk-norske, men alene danske; med denne kendsgerning gik suveræniteten over hele Grønland over fra Danmark-Norge til Danmark alene.

Den, der vil søge et nærliggende eksempel fra 18. aarhundrede paa en saadan udstrakt suverænitet paa grundlag af en endog meget begrænset indvandring, behøver blot at se til Canada. Meget begrænset bebygget, halvt fra Frankrig, halvt fra England, kom hele Canada 1763 politisk under England; og hvorlidet landet end dengang var kendt, endsige kortlagt, omend bebyggelsen, fransk og engelsk tilsammentaget, var sammentrængt om Lawrencefloden og de store søer, var dog den suverænitet, som England dels selv havde skabt, dels 1763 erhvervede fra Frankrig, tilstrækkelig til at sikre det suveræniteten over de uhyre territorier, der saa efterhaanden i 19. aarhundrede gennemrejstes og kortlagdes, men kun meget langsomt bebyggedes, indtil deraf opstod den nye, nu selvstændige engelske stat The Dominion of Canada. Skulde England have søgt retsgrundlaget for sin suverænitet over Labradorkysten eller det nordvestlige territorium i en bebyggelse i 18. aarhundrede, vilde Canada aldrig være blevet, hvad det er. Og saaledes kan man rundt om i verden finde mangfoldige omraader,

hvis oprindelige og altid anerkendte samhørighed er en følge af en saadan udstrakt suverænitetsret, begrundet paa en endog meget spredt og sparsom besiddelsestagen. Australien, de Forenede Stater er storslaaede eksempler herpaa.

I det dansk-norske fællesriges tid blev Grønland genopdaget, først af Davis 1585, senere 1605—1607 ved danske opdagelsesrejser, der iværksattes af Kristian 4.; og fra da af besøgtes Grønland jævnlig af danske og norske skibe, særlig for hvalfangstens skyld. 1721 begyndte missionen blandt eskimoerne med, at Hans Egede med støtte af bergenske redere drog ud for at tage ophold blandt dem, og saaledes grundlagdes den første missionsstation Godthaab. Efterhaanden i løbet af 18. aarhundrede kom flere handels- og missionsstationer til. De private kompagnier, som overtog handelen paa Grønland, formaaede ikke at gøre den lukrativ, endskønt staten gentagne gange gav dem monopol derpaa, hvorved ogsaa landets forsyning blev en pligt for monopolindehaveren. Først i en kortere periode omkring 1730, derefter og endelig 1774 9. maj maatte da staten, der formente, at opretholdelsen af eskimobefolkningen i Grønland og af missionen blandt dem burde være en opgave for den dansk-norske stat, selv overtage handelen til Grønland og styrelsen af stationerne der. I den for statens monopolhandel endnu gældende anordning af 1776 18. marts, der forbyder al anden handel til Grønland end statens, taltes imidlertid ikke blot om de allerede anlagte »kolonier og loger, hvilke for nærværende tid strække sig fra den 60de grad nordlig bredde til den 73de grad nordlig bredde«, men ogsaa om »de andre, der efterdags endnu maatte blive i landet anlagte, hvilken anlæggelse da, saasnart den er skeet, tilligemed beliggenheden skal vorde offentlig bekiendtgiort til alles efterretning«. Det er af denne, som sagt endnu gældende, anordning ganske klart, at den dansk-norske stat ansaa ikke sin suverænitet over kolonien Grønland begrænset til det allerede bebyggede omraade, saalidt som England i 1776 vilde have anset sin ret til Canada begrænset til det allerede af franskmænd eller engelskmænd bebyggede; den forbeholdt sig ret til at kolonisere d. v. s. oprette handelsstationer, saa langt dens ved den engang skete besiddelsestagen skabte suverænitet strakte sig, det vil sige saa langt kendskabet til landet til enhver tid strakte sig. Og denne anordning indførte ingenlunde et nyt princip. Allerede kgl. pla-

kat af 9. april 1740 advarer under henvisning til den endnu ældre plakat af 25. febr. 1691 og reskript af 27. jan. 1736 mod at overtræde de gældende forbud mod at handle paa »de i bemeldte vort land Grønland enten allerede anlagte eller herefter anlæggende kolonier.« Paa samme maade indskærper plakat af 22. april 1758 forbudet mod handel til »saavel alle de i landet nu anlagte og endvidere herefter anlæggende kolonier og loger som til alle øvrige havne og pladser i almindelighed uden forskel eller nogens undtagelse.«

Handels- og missionsomraadet, som forskelligt fra suverænitetsomraadet, beskreves i den gamle anordning af 18. marts 1776 som strækkende sig fra 60° til 73° nordlig bredde, men kun vestkysten af Grønland indenfor disse breddegrader var inddraget derunder; paa østkysten levede en meget faatallig eskimostamme. Først ved bekendtgørelse af 1894 10. oktober kundgjorde det danske indenrigsministerium, at den danske stat paa østkysten af Grønland havde oprettet en missions- og handelsstation ved Angmagsalik under 65° 36′ nordlig bredde, og indskærpede i forbindelse dermed den danske stats handelsmonopol ogsaa her. 18. oktober s. a. fik den danske gesandt i Stockholm ordre til at notificere den norske og svenske regering udvidelsen, der meddeltes ved note af 22. oktober. I en ny bekendtgørelse af 1905, 8. marts udstraktes endvidere monopolet til 74° 30′ nordlig bredde, idet forbudet mod besejling udvidedes hertil. 24. november s. a. fik den danske gesandt i Kristiania ordre om at notificere den norske regering denne udvidelse af statsmonopolet, hvilket skete ved note af 29. november.

Disse to noter om udvidelse af handelsmonopolet modtoges i sin tid af den norske regering uden nogensomhelst protest; dette betyder, at den norske regering dengang anerkendte ikke blot Danmarks suverænitet over det hele kendte Grønland, men ogsaa den danske regerings ret til at udvide handelsmonopolets omraade. Deraf, at der ikke dengang gjordes indsigelse, maa sluttes, at den daværende norske regering mente, at Danmarks suverænitet over Grønland medførte, at den danske regering havde en ubestridt ret til at udvide sit kolonistyre, som den vilde. Naar den norske regering i en note af 1922, 23. maj formente, at den ikke havde modtaget nogen notifikation af inddragelsen under den danske handelsordning af disse strækninger af Grønland, var dette en fejltagelse, som nu er erkendt.

Altsaa: ikke blot strækker den danske suverænitet sig over det til enhver tid kendte omfang af Grønland, men den danske regering har i den nyeste tid endog to gange udvidet sit kolonistyre udover det ved anordningen af 18. marts 1776 fastsatte, uden at dette har mødt modsigelse fra nogen anden magt, heller ikke fra Norge.

Da disse udvidelser af kolonistyret foretoges, var imidlertid kendskabet til Grønland blevet betydeligt forøget; og særlig har man i løbet af de sidste halvhundrede aar lært Grønlands virkelige mægtige omfang at kende. Dristige opdagere har gennemrejst, beskrevet og, i det mindste for store dele, kortlagt Grønlands udstrakte nordvest-, nord- og nordøstkyst. I dette arbejde, som her ikke i det enkelte skal skildres, har fremmede skippere, opdagelsesrejsende og videnskabelige ekspeditioner deltaget; England, Tyskland, Sverige, selv Frankrig, og først og fremmest de Forenede Stater har del deri. Dette medarbejde og samarbejde i farer og forskning bliver, som det smukke danske værk: »Grønland i 200-aaret« viser, ikke glemt i Danmark, saalidt som Frithjof Nansens glimrende færd i 1888 eller modige norske ishavsskipperes deltagelse i fremmed eller dansk opdagerfærd kan glemmes. Danmark tør dog nok for sig hævde at have udført det største og mest stadige og metodiske arbejde til Grønlands udforskning. At undersøgelsen og særlig kortlægningen af hele den beboede del af vestkysten fra Upernivik til Kap Farvel er blevet Danmarks del, er kun selvfølgeligt; det blev paabegyndt allerede i aarene 1828—31. Fra 1848 blev i mere end tredive aar Rink, hvem et udmærket kort over Nordgrønland skyldes, sjælen i den danske Grønlandsforskning, hvis centrum siden 1878 er »Kommissionen for ledelsen af de geologiske og geografiske undersøgelser i Grønland«. Den første af denne kommission udsendte ekspedition kortlagde 1883—1885 Østgrønlands Kyst fra Kap Farvel til 66° n. b.; senere hen har den ene danske ekspedition efter den anden, hvortil midlerne oftest skaffedes ved dansk privat offervillighed, gennemrejst og kortlagt østkysten helt op til Independence fjord, saavidt den endnu var ukendt, og vestkysten helt op til nord for Kap York. Ryder og Amdrup og efter aarhundredskiftet en hel lille kreds af næsten jævnaldrende kække og dygtige unge mænd: Mylius-Erichsen, Einar Mikkelsen, I. P. Koch, men først og fremmest Knud Rasmussen har været lederne af dette arbejde, og nu, fra de sidste aar, kom-

mer Lauge Koch til, der har kortlagt ogsaa det nordligste Grønland. Disse mænd skrev mellem og norden for engelske, tyske og et og andet fransk navn mange danske navne ned paa Grønlands isfri land, dets øer, klipper og fjorde, ogsaa af venlig respekt et og andet norsk navn. Nogle af dem satte derved livet til.

Det vand, der skiller Grønlands nordkyst fra den store kanadiske ø: Ellesmere land, Grinnel land og Grant land bærer som denne engelske navne: Smithsund, Kane basin, Kennedy Canal, Robeson Canal og Lincoln hav, vidnesbyrd om, at det er englændere, der først har sejlet denne vej op, hvilket bekræftes af de mange engelske navne paa Grønlands nordkyst. Men et amerikansk navn overstraaler dog her alle de engelske — det er Peary, hvis navn da ogsaa med rette er fæstet til det store indlandsisfri land nord for Independence fjord. Under sin utrættelige søgen frem til nordpolen gennemrejste Peary 1892 og 1895 hele Nordgrønland og naaede 1900 dets nordligste punkt Cap Morris Jesup paa 83° 39′ n. b. Det var Peary, der opdagede og navngav Independence fjord, som han mente var et sund, der strakte sig igennem og stod i forbindelse med nordvestfjordene nord for Kap York, og saaledes afsluttede Grønlands fastland, saa at Pearyland og alt nord for dette sund var en særlig ø. Danske ekspeditioner 1907, 1917 og 1921—23 har imidlertid vist, at dette var en fejltagelse, at Pearyland er landfast med det øvrige Grønland, at den formodede »Peary Canal« ikke eksisterer, men Grønlands nordkyst virkelig beskylles af sundet fra Baffinsbugtens nordligste vande til Lincolnhavet.

Hele dette mægtige forskningsarbejde har givet til resultat, at Grønland er jordens største ø; i flademaal ialt omfattende 2,182,000 km², strækkende sig over 24 breddegrader, som fra København til Tripolis, fra 83° 39′ til 59° 46′ n. b., altsaa sydligere end Stockholm; saa bredt som fra Paris til København. Men værdien af al denne herlighed formindskes ganske vist betydelig ved, at den indlandsis, der ruger over Grønland, tager de 1,859,000 km², saa at det samlede indlandsisfrie yderland kun udgør 313,000 km², dog altid 7 gange Danmarks areal. Af dette udgør vestkystens yderland fra Kap Farvel til Melvillebugten paa 75° n. b. 116,000 km², østkystens til Kap Brewster paa 70° n. b. 32,000 km², nordkystens fra Melvillebugten til 80° n. b. paa østkysten 99,000 km² og resten af østkysten 66,000 km².

Hvorledes tager nu Danmark-Norges anerkendte krav fra

før 1814 og Danmarks anerkendte krav fra efter 1814 paa suveræniteten over hele Grønland sig ud paa baggrund af denne det sidste halvhundrede aars udforskning af Grønland? Vi ved altsaa nu, at Grønland er en ø paa 2 mill. km². Men det er jo ikke 1/5 af Europas 10 millioner km² eller blot 1/15 af Afrikas tredive, der her er tale om; indlandsisen sluger det alt paa nær de 313,000 km² yderland. Af disse er de 116,000 km² den vestkyststrækning, hvor Danmark fra Danmark-Norges tid har haft sine handels- og missionsstationer, de 32,000 km² er den østkyst, der allerede da anordningen af 18. marts 1776 udstedtes, var kendt, men hvor der til Angmagsalikstationens oprettelse i 1894 ikke havde været nogen handelsstation. I virkeligheden har den nyere Grønlandsforskning da givet som resultat, at Danmarks suverænitet over hele Grønland blot betyder, at det gamle areal paa ca. 150,000 km² er blevet fordoblet, forøget med lige saa meget, for største delen ubeboeligt, omend indlandsisfrit areal. Det var og er ogsaa ubeboet paa nær den af omkring 250 personer bestaaende hedenske eskimostamme nord for Kap York, som Knud Rasmussen besøgte 1903, og blandt hvilke han 1910 oprettede handelsstationen Thule.

I Angmagsalik havde det danske kolonistyre samlet de faatallige eskimoer fra østkysten; nu viste kendskabet til Kap York eskimoerne, at ogsaa her, saa langt mod nord, kunde en eskimoisk befolkning finde betingelser for en taalelig tilværelse. Disse erfaringer aabnede mulighed for, at den voksende eskimoiske befolkning kunde omplantes ogsaa til andre hidtil ubeboede punkter af det grønlandske kystland, hvor maaske mange eskimofamilier kunde finde jagt og fiskeri til livets ophold, naar de støttedes af den grønlandske handel. Derfor var det naturligt, at den danske regering begyndte at overveje hensigtsmæssigheden af at udvide sit kolonistyre effektivt til det efterhaanden kendte Grønland. Denne tanke maatte faa særlig vægt fra det øjeblik, h e l e Grønland var kendt, saa at der ikke længere kunde være nogen tvivl om, hvor langt den danske suverænitet territorialt strakte sig. Om sin folkeretlige adkomst til en saadan udvidelse af sit kolonistyre kunde Danmark selv ikke nære nogen tvivl. Danmark var den eneste magt, der havde taget og holdt Grønland i effektiv besiddelse; til overflod var dets suverænitet — hvad jeg senere skal vende tilbage til — atter og atter anerkendt i de med andre magter i 19. aarhundrede afslut-

tede handelstraktater. Naar den danske regering dog foreløbig ikke tog beslutning om udvidelsen, var det først og fremmest, fordi denne siden Thulestationens oprettelse blev af temmelig ringe praktisk betydning, men ogsaa af hensyn til de Forenede Stater, der maaske kunde tænkes med udgangspunkt i Grønlands tilhørighed til Amerika og Monroedoktrinen at ville hævde, at f. e. Pearyland var terra nullius, at Danmarks besiddelsestagen ikke kunde begrunde dets suverænitetsret herover. En lejlighed til at vinde klarhed over de Forenede Staters syn herpaa frembød forhandlingerne i 1916 om overdragelsen af de dansk-vestindiske øer. Og da viste det sig, at de Forenede Stater aldeles ikke tænkte at stille sig paa dette standpunkt, at de saa langt fra at ville bestride, at Danmarks besiddelsestagen var tilstrækkelig effektiv til at dække dets suverænitet over hele Grønland, ogsaa Pearyland, under 4. aug. 1916 afgav erklæringen om, at de ikke vilde gøre indvending imod, at den danske regering udstrakte sine politiske og økonomiske interesser til hele Grønland. Om Danmarks suverænitet over hele Grønland, som de Forenede Stater iøvrigt ogsaa havde anerkendt allerede i handelstraktaten af 1826, var der altsaa ved denne lejlighed ikke tale, endskønt de Forenede Stater, om nogen magt vilde rejse indsigelse derimod, dog havde været nærmest dertil. De Forenede Stater frafaldt i erklæringen af 4. aug. 1916 enhver indsigelse mod den af suveræniteten for Danmark følgende ret til at udvide sit kolonistyre til hele Grønland.

Denne amerikanske erklæring har nu været grundlaget for de senere henvendelser i denne sag fra Danmarks side til andre magter. Først i juli 1919 til Norge, hvis udenrigsminister, som ovenfor anført, efter en uges forløb, i hvilken han havde haft lejlighed til at konferere med sine kolleger i regeringen derom, afgav sin erklæring om, at den norske regering ikke vilde gøre vanskeligheder ved denne sags ordning. Dernæst i marts 1920 til de paa ambassadørkonferencen i Paris repræsenterede hovedmagter: England, Frankrig, Italien og Japan, der ogsaa afgav de af den danske regering ønskede erklæringer, hvortil senere andre magter har sluttet sig.

Det er naturligvis klart, at disse erklæringer om, at man ikke vilde gøre indsigelse mod, at Danmark udvidede sit kolonistyre over hele Grønland — hvorledes dette nu nærmere udformedes — tillige indeholder ligesaa mange anerkendelser af Dan-

marks suverænitet over hele Grønland. Folkeretligt set er disse anerkendelser imidlertid uden selvstændig betydning for suveræniteten, thi denne har til retsgrund alene Danmarks effektive besiddelsestagen og opretholdelsen deraf; denne er tilstrækkelig til at opfylde alle betingelser, der i folkeretten anses fornødne for suveræniteten, hvis man opfattede forholdet som ny besiddelsestagen, og ydermere hviler Danmarks suverænitet paa den allerede forlængst bestaaende retstilstand. I denne forbindelse har det derfor interesse at nævne, at naturligvis ingen af de magter, der i 1920 og senere har afgivet erklæringer, saalidt som de Forenede Stater i 1916, stillede sig paa det standpunkt, at de nyopdagede, ubeboede dele af Grønland var terra nullius. Heri er de ganske i overensstemmelse, ikke blot med nyere folkeretsforfattere som Waultrin og Balch, der udtrykkeligt og fuldt anerkender, at Danmark har suverænitet over hele Grønland, men ogsaa med Liszt, der i udgaven af 1920 af sin folkeret, endda kun anmærkningsvis, som almindelig bekendt, bemærker, at om »terra nullius« kan der i vore dage kun være tale for Sydpolarlandenes vedkommende, idet en ordning nu er truffet endog om Spitzbergens forhold.

Interesse har dog i denne forbindelse særlig Englands holdning, og det i to henseender.

Fra først af vilde den engelske regering til sin erklæring om indvilligelse i det danske kolonistyres udvidelse knytte den betingelse, at hvis den danske regering vilde afhænde Grønland, skulde England have forkøbsret dertil. Selve denne betingelse har jo til forudsætning den forhaands fuldstændige anerkendelse af Danmarks suverænitet over hele Grønland. Det er det afgørende til karakterisering af Englands opfattelse. Forhandlingernes videre forløb er i denne forbindelse uden interesse, men skal dog anføres: den danske regerings svar var, at den af principielle grunde ikke kunde modtage en saadan betingelse, og at den danske stat absolut ingen planer nærede om at sælge Grønland; den britiske regering afgav da den ønskede erklæring, idet den hertil blot knyttede en udtalelse om, at den maatte forbeholde sig at blive raadspurgt, hvis den danske regering nogensinde skulde tage under overvejelse at afhænde Grønland. Da den danske regering ingensomhelst planer nærer herom, er denne udtalelse uden praktisk betydning.

Dernæst har det i høj grad interesse at sammenstille Eng-

lands holdning med den stilling, som den norske regering i den allersidste Tid synes at ville indtage til det hele spørgsmaal. Indtil for faa aartier siden har engelske og skotske hvalfangere haft deres stadige fangstsejlads til Grønlands kyster og lejlighedsvis har de gjort landgang i Grønland, endog indenfor det koloniserede omraade — men aldrig nogensinde er det derfor faldet den britiske regering, der dog ellers ikke er ligegyldig overfor sine borgeres erhvervsinteresser, ind at bestride Danmarks suverænitet eller gøre indsigelse mod dets kolonistyre. Som alt nævnt: sundet mellem Baffinsbugten og Lincolnshav bærer kun engelske opdagernavne, Nordgrønlands kyst er fuld af dem — men da det mægtige, verdensbeherskende England blev spurgt, om det vilde anerkende dansk kolonistyres udvidelse til hele Grønland, vidste det som betingelse derfor kun at stille Danmark et vilkaar, der netop hvilede paa Englands uforbeholdne anerkendelse af Danmarks suverænitet til hele Grønland.

Slutningsordene af en note af 12. januar 1923 fra den norske regering til den danske lyder: »Disse rettigheter har som nævnt gjennem aarrekker git sig uttryk i den fangstvirksomhet, som norske borgere har utøvet i disse strøk og farvande og medfører, at Norge i virkeligheten blir det eneste land, som her kan sies at ha reelle interesser at vareta. Dette maa være af afgjørende betydning, hvor det gjelder suverænitetsspørgsmaalet over saa veldige omraader«. Endskønt det danske Østgrønlandske Selskab i de sidste aar ikke blot har anvendt stor kapital paa besejlingen af Østgrønland, men ogsaa har en Række overvintringsstationer deroppe, skal Norge alene »ha reelle interesser at vareta«! Og denne norske fangstvirksomhed, saa slet afhjemlet, som den er, hvad selve Grønland angaar, — thi endnu har den norske regering ikke dokumenteret den, trods den danske regerings gentagne anmodninger derom — skulde kunne give Norge en ret til at bestride Danmarks suverænitet, skønt den af Norge selv kun siges udøvet i »aarrekker«, medens England, hvis borgere har udøvet den i aarhundreder, ikke noget øjeblik har tænkt eller tænker paa at anføre den som argument derimod! Et argument, der dertil ikke vil finde anerkendelse eller blot forstaaelse i nogen folkeret.

Denne fortvivlede udvej griber da heller ikke den norske konstitutionskomites senere indstilling af 3. juli 1923 til; den, der

opmærksomt gennemlæser dens bemærkninger s. 13 til dette spørgsmaal, kan ikke andet end anerkende det maadehold og den retsindighed, hvormed det der behandles. Udtalelserne derom er mest bemærkelsesværdige ved, hvad de i k k e indeholder af argumenter for en fornægtelse eller begrænsning af Danmarks suverænitet, hvilke udeladte argumenter konstitutionskomiteen altsaa har forkastet som irrelevante, hvor ofte de saa er blevet fremført i norsk journalistik, ja i den førnævnte note af 12. januar 1923 endog af selve den norske regering. Det indrømmes, at baade »anordningen af 1776 og flere av de ældre bestemmelser, som de dansk-norske konger utfærdiget, muligens kan siges at gi uttryk for, at højhedsretten omfattet hele Grønland«. Imod den endelige anerkendelse heraf og af de deraf følgende konsekvenser anfører komiteen kun et argument: at Grønland ikke i t i l s t r æ k k e l i g g r a d har været effektivt taget i besiddelse af Danmark. Og endda erkender komiteen selv dette arguments svaghed ved at indrømme, at »der sikkert nok kræves en stærkere manifesteret magtutøvelse til erhvervelse av herreløst land i beboede og forholdsvis frugtbare landomraader, end naar det gjelder f. e. arktiske egne ...« Dette er det eneste argument, som konstitutionskomiteen mener at burde fremføre mod Danmarks suverænitet over hele Grønland, og det fremføres endda saa tøvende og usikkert. Jeg har ovenfor søgt at paavise, at hvad det drejer sig om i Grønland, er praktisk taget alene det indlandsisfri yderland, og at Danmark-Norge allerede inden 1814 havde taget i effektiv besiddelse mere end tredjedelen af det hele yderland. Skulde en saadan effektiv besiddelsestagelse af den beboede del ikke være tilstrækkelig til folkeretlig at begrunde suveræniteten over det hele iøvrigt næsten ubeboede yderland, tilmed naar det gælder 18. aarh. og arktiske egne?

Fortolkningen af folkerettens regler og deres praktiske anvendelse kan imidlertid ikke et enkelt folk tiltage sig; anerkendt i folkeretten bliver kun de retssætninger og deres praktiske anvendelse, der finder tilslutning hos et betydende flertal af verdensmagterne. Det bedste argument mod den af den norske konstitutionskomite forsigtigt rejste tvivl er derfor den simple henvisning til, at ingen anden magt nogensinde har rejst indsigelse hverken paa grundlag af en utilstrækkelig effektiv besiddelsestagen eller af andre grunde. Denne indsigelse kunde i og for sig være blevet rejst af enhver af dem; de har ved

formelt at anerkende Danmarks krav tværtimod erkendt, at efter deres skøn har Danmarks effektive besiddelsestagen været folkeretlig fuldtud tilstrækkelig til at begrunde hævdelsen af Danmarks suverænitet over hele Grønland.

3. Verdensmagternes anerkendelse.

De fleste verdensmagter havde nu ogsaa forlængst ved de handelstraktater, de havde afsluttet med Danmark, erkendt, at Grønland var en særlig dansk koloni, under Danmarks suverænitet. Det handelsmonopol, som Danmark opretholdt for Islands og Færøernes vedkommende indtil 15. april 1854 og 21. marts 1855, og som for Grønland bestaar endnu, gjorde det nødvendigt, at disse lande undtoges fra handelstraktaternes almindelige bestemmelser.

Allerede i handelstraktaten med Frankrig af 1742 hedder det saaledes, at franske købmænd ikke maa lande i andre havne end dem, der staar aabne for danske undersaatter, »dog fra disse lande undtagne de mest nordlige som Island, Færøe, de danske kolonier i Grønland og Finmarken (hvor i almindelighed alle nationer er forbudne at handle)«.

Efter 1814 bestemmer handelstraktaten med Preussen af 1818, at undtagen derfra er handelen paa Færøerne, Island, Grønland m. m., hvilken undtagelse genfindes i handelstraktaterne med Storbritannien af 1824, med de Forenede Stater og Sverige-Norge af 1826 og i deklarationerne med Bremen af 1835 og med Lübeck af 1840.

I 1840'erne knyttedes til disse landes undtagelse i handelstraktaterne næsten altid et tilsagn fra dansk side om mestbegunstigelse, oftest med særlig fremhævelse af det tilfælde, at handelen paa det blev givet fri. I denne form findes undtagelsesbestemmelsen først i en deklaration med Oldenburg af 1841, dernæst i handelstraktaterne med Frankrig af 1842, der fornyer den gamle traktat af 1742, og med Mecklenburg-Schwerin af 1845, i konventionen med Preussen af 1846, der fornyer traktaten af 1818, i traktaterne med Grækenland af samme aar og med den dominikanske republik af 1852.

I traktater fra efter 1855 er det naturligvis alene Grønland, der undtages eller særstilles. Formuleringen er lidt forskellig i de forskellige traktater. Handelstraktaten med Italien af 1864 indeholder bestemmelser om vilkaarene for italiensk besejling af og handel paa Island, Færøerne og de daværende dansk-vestindiske øer, hvorved altsaa Grønland modsætningsvis er undtaget. Udtrykkelig undtages det f. eks. i handelstraktaten med Schweiz af 1875, hvor det hedder: undtagen i Grønland, hvor ingen schweizisk borger vil kunne bosætte sig eller drive handel uden den danske regerings særlige tilladelse. Grønlands lukning anerkendes ogsaa utrykkeligt i handelstraktaten med Østrig-Ungarn af 1887, der er fornyet for Østrigs vedkommende ved noteveksling af 1923. Handelstraktaten med Belgien undtager udtrykkelig Grønland med tilføjelse om, at handel og skibsfart paa dette land er forbeholdt den danske statskasse; i denne form findes undtagelsen ogsaa i handelstraktat med Mexico af 1910. Deklarationen med Serbien af 1909, siden 1923 gyldig for Jugoslavien, og handelstraktaterne med Rumænien af 1910, med Japan af 1912 og Finland af 1923 undtager kort Grønland.

I intet tilfælde har nogen magt, med hvem Danmark har afsluttet handelstraktat, rejst tvivl om eller søgt at begrænse Danmarks suverænitet over hele Grønland, saalidt som nogen har bestridt Danmarks ret til at monopolisere for den danske stat handelen dertil. De fornyede anerkendelser i 1916 og følgende aar var derfor en selvfølgelighed, i virkeligheden kun en simpel gentagelse af, hvad de paagældende magter allerede forlængst havde erkendt i handelstraktaterne.

4. Norges anerkendelse af Danmarks suverænitet over hele Grønland.

For Norges vedkommende er forholdet som bekendt det, at dette riges ansvarlige regering med samtykke af dets folkevalgte og ansvarlige repræsentation, stortinget, allerede for hundrede aar siden, i 1821, har afgivet en uforbeholden anerken-

delse af, at suveræniteten over Grønland fra da af tilkom Danmark alene.

Om den maade, hvorpaa denne anerkendelseserklæring fremkom, og den betydning, der derfor maa tillægges den, er det heldigvis tilstrækkeligt at henvise til de norske fremstillinger af de forhandlinger, der førte op dertil, sidst sammenfattede i konstitutionskomiteens indstilling.

I overensstemmelse med det i Norge hævdvundne synspunkt siger denne:

»I Norge har Kielerfreden derfor aldrig været anerkendt. Saaledes blev heller ikke bestemmelsen i fredstraktatens art. 6, hvorefter Norge skulde betale en del av Danmark-Norges statsgjæld, fra norsk side anset for forpligtende for Norge.

Men man var paa den anden side selvsagt klar over, at et opgjør av de fælles anliggender fra foreningstiden var nødvendig (her udhævet). Og under dette opgjør maatte det være naturlig for Norge ogsaa (her udhævet) at bringe spørgsmaalet om skatlandene frem«.

Denne opfattelse af forhandlingerne mellem Danmark og Norge i aarene 1814—1821 er der kun grund til at understrege. Det kan forstaas, at ikke blot uansvarlige publicister, men ogsaa de ledende og ansvarlige politikere i Norge i deres ængstelse for, hvorledes det nye, og som det syntes, fattige rige skulde økonomisk kunne opretholde sin nyerhvervede politiske selvstændighed, arbejdede for at frigøre det for gældsforpligtelser eller at formindske disse saa meget som muligt, hvis det dog blev nødvendigt at paatage sig dem. Derfor bestred man ved at nægte at anerkende Kieltraktaten og dens art. 6 »det nu folkeretslig anerkjendte princip, at avstaaelsestraktater stipulerer statsgjældsdeling« (Brinchmann Geogr. Aarb. 123); derfor søgte man helt eller delvis at vælte forpligtelsen over paa Sverige; derfor søgte man endelig, da en opgørelse med Danmark viste sig en politisk nødvendighed, at rejse saa mange modkrav som muligt mod Danmark ved denne almindelige opgørelse af det dansk-norske monarkis fællesbo. Stortingsmand Koren mente 1814 at burde foreslaa, at »Norge beholder sin ret til opgjørelse med Danmark i henseende andel i de ost- og vestindiske samt afrikanske stæder og ejendomme, saa og Norges bilande: Island, Grønland og Færøe og endelig i henseende regalier, kongelige

ornamenter, offentlige godser, slotte, arsenaler, kunst-, natural- og myntkabinetter, biblioteker etc. og pengevæsenet« (Br. 118). Sorenskriver Nansen fandt senere paa, at Ørkenøernes tab burde erstattes Norge. Under forhandlingerne mellem kommissarierne stilledes fra norsk side nu og da krav om deling af fælles fond; vigtigere er, at i selve den norske regerings indstilling af 20. november 1818 »heter det under opregningen av Danmarks rikelige, motsat Norges elendige resurser: ved adskillelsen har Danmark beholdt Norges bilande Island, Grønland og Færøerne med de staten tilhørende handelsetablissementer og deres aktiva paa de to sidstnævnte steder, foruten de fete kolonier i andre verdensparter og de handelsfordele, som disse besittelser giver, kongeriket Norge har ingen reveny, der kan sættes ved siden av Øresundstold«, hvorom den norske kommissær ogsaa senere maatte rejse krav.

Med et suk bemærker Brinchmann, at »tapet av de gamle skatlande .... alene berøres i denne forbindelse« (142), ligesom han tidligere har maattet erkende, at i Holsts instruktion af 27. juni 1817 blev »Islands, Grønlands og Færøernes avsondring fra Norge« alene fremført »som et led i den række til Danmark overført fællesejendom, Norge tilkommer avregning for, ikke som et tilføjet tap, som skal kræves likefrem gjenoprettet ved tilbakelevering« (133), og at stortinget 1816 endog undlod at fremsætte kravet paa skatlandene, idet Falsen dertil skal have bemærket, »at det i saa fald var fuldt saa vigtig, at Jæmtland og Herjedalen søktes igjennem Sverige igjen Norge tilføjet (126—127). Da endelig kravet om »skatlandene« som sidste rest af de norske modfordringer fremførtes 1819, blev de kort afvist fra dansk side under henvisning til Kieltraktaten og straks frafaldet.

Det er ikke meningen hermed at sige, at alle disse norske modkrav ved opgørelsen af fællesmonarkiet var uforstaaelige, tværtimod; den bedste imødegaaelse deraf er den første danske underhandler, geheimeraad Mallings henvisning til, at den norske stat jo allerede havde tilegnet sig de i Norge tilgængelige fælles statstilgodehavender (141). Norge fik heller ikke helt lidt ud af sin opstilling af disse modkrav ved fællesmonarkiets opgørelse. Fra dansk side blev oprindelig foreslaaet en deling af statsgælden i forhold til folketallet med ⅕ til Norge, ⅘ til Danmark; i instruktionen til den norske enekommissær Løvenskiold

af 7. december 1815 foreskrives, at Norges andel bør nedbringes til $^{5}/_{21}$, idet forholdet mellem statsindtægter og skatter for rigerne var som $^{1}/_{7}$ (124). Ved konventionsafslutningen 1. septbr. 1819 ansattes fællesmonarkiets statsgæld til 45 mill. rd.: $^{1}/_{3}$ vilde have været 15 mill., $^{5}/_{21}$ 10,7 mill. — i stedet for kom Norge til kun at tilsvare 3 mill., $^{1}/_{15}$ (154). Fik Norge ikke sine modkrav gennemført, fik det i al fald den »erstatning«, som det for det tilfælde betingede sig.

Derfor kan man ganske tiltræde den norske konstitutionskomites betragtning af forhandlingerne mellem Danmark og Norge 1814—1821; det var opgørsforhandlinger, hvorved fællesboet gjordes endelig op; »kravet om de norske skatlande« var, som Brinchmann selv erkender, blot et punkt i de norske krav ved fællesboets opgørelse; af den norske regering selv lejlighedsvis karakteriseret som krav paa del i »handelsetablissementernes aktiva«. Den norske nationalfølelse gjaldt i de aar Norge alene og havde nok i Norge og nordmændene selv. Derfor endte det hele opgør med, at stortinget 29. maj 1821 vedtog med 54 st. mod 21, at Norge alene, altsaa ikke ogsaa Sverige, skulde tilsvare den ved konventionen med Danmark af 1. september 1819 bestemte gæld af 3 mill. Hamb. bc. og derefter enstemmig udtalte:

Stortinget vedtager og erkender paa Norges vegne at betale 3 mill. rd. Hamb. bc. som andel i det forrige dansk-norske monarkis fælles statsgæld, og hvorved saaledes alle gensidige fordringer i anledning af foreningen mellem Danmark og Norge skal være og blive aldeles op- og afgjorte.

Ved denne enstemmige beslutning anerkendte Norges storting altsaa, at suveræniteten over »de norske skatlande« var gaaet over til Danmark alene som en del af det dansk-norske monarkis fællesbo. Derfor fortsætter den norske konstitutionskomite ogsaa med: »De norske statsmagter har i tiden efter gjældsopgøret ikke fremsat noget krav overfor Danmark vedrørende Grønland«. At dette er ikke blot det ansvarlige Norges opfattelse af forholdet den dag i dag, men ogsaa den opfattelse, der er raadende hos forstandigt og retfærdigt tænkende nordmænd, ses af en kronik, som den ansete norske højesteretsadvokat Heber 7. november 1922 lod trykke i »Politiken«. Heri hedder det: »Danmarks suverænitet til de gamle norske bilande

er derfor nu en historisk kendsgerning. Grønland er altsaa en dansk koloni«. Og Brinchmann selv erkender, at stortingsbeslutningen af 29. maj 1821 var »alt avgjørende«, hvorefter han kursivt genoptrykker dens ord om, at alle gensidige fordringer dermed er aldeles op- og afgjort.

Naturligvis har den norske regering siden 1821 bestandig fastholdt denne formelle og officielle anerkendelseserklæring. Norge har siden 1821 ikke blot anerkendt Danmarks suverænitet over Grønland, men endogsaa det danske handelsmonopol i Grønland. I handelstraktaten mellem Danmark og Sverige-Norge af 2. november 1826 indeholder art. 5 en bestemmelse om, at de kontraherende parters respektive kolonier, deri indbefattet for Danmarks vedkommende Grønland, Island og Færøerne, særligt skal undtages fra de i de foregaaende fire artikler indeholdte bestemmelser om handel og søfart. Ved love af henholdsvis 15. april 1854 og 21. marts 1855 blev imidlertid Islands og Færøernes havne paa de i disse love fastsatte betingelser aabnet for fremmede magters skibe. Overensstemmende hermed blev der mellem den danske udenrigsminister og den svensk-norske gesandt i København udvekslet deklaration af 13. juni 1856, ifølge hvilken art. 5 i handelstraktaten af 1826 blev ophævet forsaavidt angik handel og skibsfart paa Island og Færøerne. Naar det saaledes her ansaas for nødvendigt delvis at ophæve art. 5 i handelstraktaten af 1826 og ved traktatmæssig overenskomst udtrykkelig at hjemle norske borgere adgang til handel paa og besejling af Island og Færøerne, ligger deri en utvivlsom anerkendelse fra den norske regerings side af det danske kolonistyre i Grønland. Fremdeles har den norske regering uden indsigelse modtaget bekendtgørelsen af 8. maj 1884, hvori forbudet mod besejling af Grønland indtil 73° n. b. fra 1776 gentages, endvidere, som allerede nævnt, bekendtgørelserne af 10. oktober 1894 og 8. marts 1905 om udvidelser af den danske monopolhandel til henholdsvis østkysten og vestkysten til 74° 30′ n. b.

Lad os da fastslaa, at Norge i hundrede aar uden vaklen eller forbehold har vedgaaet sin formelle og officielle anerkendelse af 29. maj 1821 af Danmarks suverænitet over Grønland, at denne suverænitet altid af alle magter er blevet anset at omfatte hele Grønland, og at ligesom alle andre magter paa Danmarks opfordring erkendte dette, har ogsaa Norge ved

udenrigsminister Ihlens mundtlige erklæring erkendt det. Ingen norske interesser kan forsvares eller gavnes ved, at Norge i 1923 frågaar, hvad det fra 1821 til 1921 har vedgaaet.

5. Kielfreden.

Konstitutionskomiteen fremhæver i sin indstilling, som ovenfor nævnt, at alene i denne stortingsbeslutning af 29. maj 1821, der var en endelig opgørelse af alt mellemværende mellem Danmark og Norge fra fællesrigets tid, kommer Norges egen røst til orde. Hvad der ligger forud for 1821 er fra dette norske synspunkt uden betydning og da navnlig Kielfreden af 1814, som Norge aldrig har anerkendt, og som derfor er ganske uforbindende for det. Alligevel vender dog Norges bedste mænds tanker, naar de skal tale om Grønlandsspørgsmaalet, atter og atter tilbage til Kielfreden; Geografisk Aarbok saavel som konstitutionskomiteens indstilling indeholder en udførlig og indgaaende fremstilling ikke blot af Kieltraktaten, men ogsaa en skitse af hele den forudgaaende tids historie helt tilbage til Erik den røde, omend der naturligvis ikke hentes beviser fra denne fortid til nutiden.

Komiteens indstilling anfører s. 14 til forklaring af denne vidtløftighed:

»Naar komiteen saavidt utførlig har behandlet den historiske side av Grønlandssaken, er det fordi man ikke godt kan forstaa de følelser hvormed denne sak betragtes i Norge, om man ikke holder sig denne bakgrund for øie, og fordi komiteen har indtryk av, at man fra dansk side synes at ha glemt eller at overse netop denne historiske bakgrund.«

Vi danske skal ikke her gaa i rette med konstitutionskomiteen for den lette tilsløring af det virkelige forhold, der ligger i denne bemærkning. Komiteens indtryk af, hvad man i Danmark synes at have glemt eller overset, maa forekomme os danske her som i andre tilfælde, hvor der fra norsk side formodes dansk glemsomhed, ganske urigtigt. Hvad konstitutionskomiteen polemiserer imod, er i virkeligheden heller ikke dansk glemsomhed, men de saa vanskeligt forstaaelige norske følel-

ser; naar konstitutionskomiteen giver historisk skildring uden derfra at drage beviser til den staaende strid, er det næppe saa meget for at oplyse dansk opinion, som for at tilfredsstille eller dog vise imødekommenhed overfor norsk. Komiteen kan være forvisset om, at i Danmark glemmer eller overser vi ikke andet eller mere, end hvad den selv ogsaa mener i og for sig uden skade kunde være glemt og overset under hele argumentationen, men som den dog af hensyn til norske følelser og urigtige fortolkninger ikke vil lade helt uomtalt.

Hvad nu Kielfreden angaar, skal jeg her ikke udbrede mig over, at Danmark naturligvis i den altid om fornødent kan og vil finde den tilstrækkelige retsgrund til dets besiddelse af Grønland, heller ikke søge at føre bevis for, at Norge trods al fornægtelse deraf og berettigede harme derover dog blev nødt til ved sine dispositioner reelt at anerkende i det mindste punkter af den; saaledes, for at nævne et eksempel, dens art. 26 ved overenskomst af 22. juni 1816 om overdragelse til Norge af derværende danske krigsskibe og postfartøjer. Det er i denne forbindelse uden nævneværdig betydning. Men der er om Kieltraktaten i den nyeste tid i Norge opstaaet en legende, der beklageligvis kan føres tilbage til udtalelser af en meget fortjenstfuld dansk historiker, dr. Louis Bobé, ganske vist med udgangspunkt i en allerede af Yngvar Nielsen fremsat bemærkning om den svenske underhandler, baron Wetterstedts »uvidenhed«. I en kortfattet biografi af den danske underhandler i Kiel, Bourke, siger Bobé, at »hans aandsnærværelse skyldes det, at Island, Færøerne og Grønland forblev ved Danmark, skønt de historisk og administrativt hørte under Norge. I instruksen af 7. januar 1814, der nævnede afstaaelsen af hele Norge, indskød han selv bemærkningen om, at disse bilande til Norge ikke maatte indbefattes, hvori de uvidende svenske forhandlere uden betænkning samtykkede«. Det kan ikke undre, at disse ord er faldet norske historikere for brystet; desværre lader ogsaa Brinchmann sig af dem forlede til den yderligere forvanskning at sige, at ved den danske underhandlers »løgn« om, at Grønland, Island og Færøerne aldrig havde tilhørt Norge, som Wetterstedt ikke havde viden eller forstand nok til at imødegaa, blev disse gamle norske skatlande i Kieltraktaten Norge fravendt. Konstitutionskomiteens indstilling, s. 6, gentager, omend i meget afdæmpet form, denne opfattelse.

Ikke sjældent tror og hævder historikere, der er ukendt med diplomatiske forhandlingers virkelige alvor, at et resultat er fremkommet ved en mands snedighed eller en andens dumhed. Saaledes som i dette tilfælde af dr. Bobé formodet, og af Brinchmann antaget, ved et samarbejde mellem løgn og uvidenhed, gaar det i alt fald ikke til ved traktaters afslutning. Kieltraktaten fremkom som alle andre traktater som det naturlige resultat af den hele givne politiske situation; dens indhold blev naturligvis bestemt ved, hvad den afgørende magthaver selv vilde have sat ind deri. Naar Carl Johan krævede Norge af fællesmonarkiet Danmark-Norge, var det ganske klart for alle, at dermed mente han kun selve det gamle kongerige Norge. Dette specificeres jo ogsaa ganske klart i Kieltraktatens art. 4: »Kongeriget Norge, nemlig .. de her opregnede bispedømmer og stifter: Christianssand, Bergen, Aggershuus og Trondhjem med Nordlandene og Finmarken lige indtil Grændsen af det Russiske Rige. Disse Bispedømmer, Stifter og Provindser, der udgjøre hele kongeriget Norge« — »la totalité du royaume de Norvège« — der udgør kongeriget Norges fuldstændige helhed — stærkere kan det dog ikke udtrykkes, at med de nævnte provinser var hele det landomraade opregnet, man i 1814 alene tænkte paa, naar man sagde Norge. Det var om disse Norges provinser »med alle Indvaanere, Byer, Havne, Fæstninger, Landsbyer og Øer paa alle dette Kongeriges Kyster, saavelsom de tilhørende Besiddelser (ainsi que les dépendances) .. tilligemed alle Forrettigheder, Rettigheder og Fordele«, at Kielfredens art. 4 bestemte, at de for fremtiden skulde tilhøre med al ejendomsret og suverænitet Hans Maj. Kongen af Sverige og skulde danne et kongerige, forenet med kongeriget Sverige.

Brinchmann har fortjenesten af i Norsk Geografisk Selskabs Aarbok 103—105 at have gjort opmærksom paa, at Martens Nouveau Recueil des Traités I, 1817 har en tekst af Kieltraktaten, der vistnok er et optryk af en tekst, publiceret i 1814 i Journal politique de Francfort, og som paa visse punkter afviger fra den virkelig afsluttede traktats tekst, ogsaa for art. 4's vedkommende. Som autentisk tekst er den naturligvis værdiløs, med adskillige aabenbare trykfejl; men den har den interesse, at nogle af dens afvigelser tydeliggør meningen af den rigtige tekst. Hvor art. 4 taler om øerne paa (sur) Norges kyster, har Martens' tekst langs med (le long de), hvor den har: hvad der

hører dertil (les dépendances), har Martens' tekst: hvad der hører til d e m, nemlig de forudnævnte provinser, hvoraf Norge bestaar (leurs dépendances). Disse gengivelser viser os, hvorledes samtiden opfattede art. 4's bestemmelser, naar de let omskreves; de øer, der tales om, er alene de mangfoldige smaaøer langs Norges egen kyst, det tilbehør, der tales om, er alene tilbehøret til de nævnte norske provinser, der konstituerer kongeriget Norge. Dette er det virkelige indhold af ordet »dépendances«, selvom det i den officielle danske tekst paa dette ene sted oversættes ved »tilhørende besiddelser«. Netop i betydning af »tilbehør« bruges ordet ogsaa i Kielfredens anden separate og hemmelige artikel om grevskabet Laurvig, der »avec ses dépendances«, altsaa med alt, hvad der hører til det, skal forblive den danske konges ejendom. Og i selve Kieltraktatens art. 7, hvorved Sverige afstaar Svenskpommern til Danmark, gengiver den officielle danske oversættelse selv Svenskpommerns »dépendances« ved »de tilhørende dele«. Bourke og Wetterstedt, der afsluttede og skrev Kieltraktaten, var enige om ved dépendances at forstaa »de tilhørende dele« til de norske provinser, om hvis afstaaelse der i det hele var tale, og Journal de Francfort har derfor ikke haft uret i, i mangel af en autentisk tekst, at sætte leurs for les.

Indføjelsen af udtrykket »dépendances« i traktatens tekst var nødvendig, for at kongen af Sverige kunde faa tilsikret sin fulde ret til »la totalité du royaume de Norvège«, deriblandt alt, hvad Norge kunde gøre krav paa i Nordland og Finmarken lige til kejserdømmet Ruslands grænser. Men netop det svævende og ubestemte i betydningen af dette udtryk, som man maaske kunde give en videre fortolkning, og som den autentiske danske tekst selv i oversættelsen af art. 4 gengav ved »tilhørende besiddelser«, gjorde det fra dansk synspunkt dog ønskeligt, at man, naar det indsattes, til modvægt i selve traktaten fik fastslaaet det, som man fra begge sider var ganske enige om, nemlig at Grønland, Færøerne og Island som ikke hørende til kongeriget Norge overhovedet ikke berørtes af traktaten. Derfor indskødes i art. 4 efter les dépendances parentetisk, d. v. s. mellem to tankestreger, ordene: »la Grönlande, les iles de Færö et l'Islande non comprises«, en parentes, der ikke særligt sættes i forbindelse med ordet les dépendances, fordi de overhovedet efter underhandlernes mening ikke kom i betragtning ved fortolknin-

gen af dette udtryk, men til hele den foregaaende opregning af kongeriget Norges omraade, hvori de ikke var indbefattede. Det var for-i fremtiden at undgaa enhver mistydning af ordet dépendances, at man fra dansk side insisterede paa denne parentes' indføjelse. Den var maaske nok overflødig, fordi der mellem underhandlerne og i samtiden aldeles ingen tvivl bestod om, at de ikke var at betragte som »dépendances« af Norge; men det var dog i betragtning af den fortolkning, endnu konstitutionskomiteen giver af ordet dépendances, ikke uforstandigt, at man fra dansk side mente det nødvendigt at faa parentesen indsat.

Brinchmann drager nu meget vide slutninger af, at Martens tekst paa dette sted afviger fra den officielle ved at have »exceptés« i stedet for dennes »non comprises«. Han vil gerne, trods de mange andre unøjagtigheder i Martens tekst, have denne forklaret saaledes, at paa et eller andet tidspunkt før affattelsen af traktatens endelige tekst har et udkast til den ogsaa haft ordet »exceptés« i stedet for »non comprises«. I »exceptés« skal nemlig ligge, at underhandlerne, da de brugte dette udtryk, erkendte, at disse lande hørte til Norge, men blev »undtagne« derfra ved afstaaelsen; hvorimod originalens »non comprises« tydeligt nok angiver underhandlernes opfattelse af disse landes stilling som »ikke indbefattede«. Hvis nu en saadan tekstrettelse havde fundet sted, vilde den i og for sig kun betyde det ene, at underhandlerne søgte rigtigere at udtrykke deres fællesopfattelse af landenes forhold til Norge. Brinchmanns hele forklaring af den Martenske teksts fremkomst er imidlertid aldeles uholdbar. Vi har jo endnu i det danske rigsarkiv bevaret akter, der, saavidt de rækker, oplyser, hvorledes Kieltraktaten blev til. Ordet exceptés findes overhovedet ikke i dem; det er aldrig blevet anvendt under forhandlingerne. At det senere 1819 bruges af den danske envoyé i Stockholm, Krabbe-Charisius, har aldeles ingen betydning til oplysning om Kieltraktatens forarbejder (Br. 148), thi Krabbe mener med exceptés: undtagne i Kieltraktatens tekst, ikke: undtagne fra Norge.

Af de her nævnte akter fremgaar imidlertid ogsaa, at Bourke naturligvis ikke har haft den ganske selvstændige indflydelse paa Kielfredens indhold, som Bobé og derefter Brinchmann vil tillægge ham. Bourke mødte i Kiel meget nøje instrueret af den danske udenrigsminister Rosenkrantz, og hans formaal som enhver anden dygtig og paapasselig diplomats kunde naturligvis

ikke være at udvise nogen slags konduite eller »aandsnærværelse«, som hans foresatte chef ikke allerede havde udvist, men alene bedst muligt at bringe sin instruktion til udtryk i traktatteksten. De sidste forhandlinger om freden mellem Danmark, Norge og Sverige havde følgende forløb:

4. jan. 1814 fik Bourke i Kiel kort og bestemt at vide, at Carl Johan ingenlunde kunde antage det forslag om en afstaaelse af Trondhjem stift og amt, som Danmark — paa østrigsk opfordring — havde stillet; Carl Johan vilde have hele Norge afstaaet med det samme. Samtidig fik Bourke tilstillet sit pas; 5. jan. var han i Slesvig, ved midnat udløb vaabenstilstanden. 6. jan. om formiddagen kom Bourke til Middelfart, hvor han traf kong Frederik 6. og udenrigsministeren. Der blev han til 9. jan. om formiddagen, og i disse dage fik han under stadig fortsatte drøftelser sine nye instruktioner. Allerede 7. jan. var udenrigsministeren og kongen, særlig efter dennes samtale med den østrigske gesandt, ganske klar over, at hele Norge maatte afstaas. I den grad hastede det, at ikke blot opsattes 7. jan. en ny instruktion for Bourke, der bemyndiger ham til at optage nye forhandlinger paa grundlag af hele Norges afstaaelse, men samme dag skrev den danske udenrigsminister selv et brev til den svenske underhandler Wetterstedt, hvori han meddelte, at den danske regering nu var tilsinds at afstaa hele Norge. 8. jan. drøftedes videre i alle enkeltheder fredsbetingelserne mellem kongen, udenrigsministeren og Bourke. 9. jan. om morgenen afrejste denne, 10. jan. om aftenen var han atter i Kiel.

Her maa jeg da indskyde, at dr. Bobés meddelelse om, at Bourke til sin instruktion af 7. jan. selv tilføjede notitsen om de »norske bilandes« undtagelse, ikke er rigtig; til sin instruktion har Bourke overhovedet ingen tilføjelser gjort. Selvfølgelig, thi denne instruktion var, ligesom Rosenkrantz' brev til Wetterstedt, en kortfattet tilkendegivelse af, at Danmark-Norges enevældige hersker nu var villig til at afstaa Norge, men ogsaa kun Norge, til den svenske konge.

14. jan. afsluttedes som bekendt Kielfreden; dag og nat arbejdede 11., 12. og 13. jan. Bourke og Wetterstedt for at naa denne hurtige afslutning, som Carl Johan lige saa meget som Frederik 6. ønskede. Sikkert medbragte Bourke til denne underhandling som resultat af de foregaaende dages forhandlinger i Middelfart det danske udkast til en traktat, som allerede Yngvar Nielsen har aftrykt i Kristiania Videnskabsselskabets For-

handlinger 1886 nr. 13, 43 ff. Men dette udkast, der formentlig findes i det svenske udenrigsministeriums arkiv, viser ved sine randbemærkninger tydeligt nok, at der forud for det var udarbejdet et svensk udkast, som det sammenholdtes med. Dette svenske udkast var, som baron Wetterstedt selv i et brev af 12. jan. til Bourke siger, udarbejdet paa grundlag af den danske udenrigsminister Rosenkrantz' brev af 7. jan. Derfor blev de to underhandlere hurtigt enige om at lægge dette svenske udkast til grund for deres forhandlinger; det danske udkast med de dertil af Bourke knyttede bemærkninger om dets forhold til det svenske faldt bort. Det er derfor ikke mærkeligt, at det svenske udkast ikke er blevet fundet i Sverige; det findes i Danmark, i det danske rigsarkiv, ikke i sin første, men i sin anden skikkelse. Bourke accepterede straks, at det svenske udkast skulde være grundlag for forhandlingen, men han gjorde adskillige bemærkninger dertil, paa løse sedler. Jeg kan ikke her belyse, hvorledes de artikler i freden, der dengang syntes de vigtigste, forandredes ved Bourkes ændringsforslag dertil i henhold til hans instruktion; jeg maa her nøjes med at notere, at da han allerede i det første svenske udkast fandt ordet »dépendances« knyttet til angivelserne af kongeriget Norges landomraade, mente han det nødvendigt, at det i traktaten udtrykkeligt angaves, at Færøerne, Island og Grønland ikke faldt ind under dépendances. Derom var der i den grad enighed mellem ham og den svenske underhandler Wetterstedt, at denne ændring som mange andre af Bourke foreslaaede øjeblikkeligt blev accepteret fra svensk side og af en skriver indført i udkastet. Aarsagen til disse af Bourke foreslaaede ændringer var hans nøje kendskab til den danske regerings opfattelse. Eftersom Rosenkrantz selv er den eneste, der fremhæver, at Grønland, Island og Færøerne ved Kielfreden blev ved Danmark, er det naturligt at tænke sig, at det er ham, udenrigsministeren selv, der under de forudgaaende danske overvejelser om udformningen af udkastet har fremhævet dette synspunkt for Bourke.

Et eneste blik i akterne selv opløser saaledes hele den lærde legende. Vi behøver ikke med Bobé, der her støtter sig til en udtalelse af Bourkes ven Rist, at beundre Bourkes »aandsnærværelse«, heller ikke med Brinchmann at se ham skælve af frygt for, at ordet »exceptés« skal afsløre ham som den løgner, han er (105). Der herskede, efter at man fra dansk side havde

opgivet tanken om en delvis afstaaelse af Norge, overalt paa forhaand en fuldstændig enighed om, at det, der skulde afstaas, var kongeriget Norge og derfor hverken Grønland eller Island eller Færøerne. Deraf kommer det, at disse lande saa at sige slet ikke omtales hverken før, under eller efter forhandlingerne; det var et spørgsmaal, der slet ikke behøvede at diskuteres. Det er jo netop, hvad den svenske underhandler baron Wetterstedt selv siger, da han alene i sin indberetning til den svenske regering om forhandlingerne berører dette punkt: endskønt Island, Grønland og Færøerne aldrig har hørt til Norge, har hr. Bourke ønsket, og jeg har ikke ment at burde afslaa hans ønske, at man særlig omtalte dem i traktatens art. 4. I den grad var der enighed mellem underhandlerne i Kiel om, at disse lande ikke hørte til Norge og følgelig ikke skulde afstaas sammen med det, at Wetterstedt endog ansaa det for overflødigt at omtale dem i traktaten og kun gik med dertil som en indrømmelse overfor den danske regering.

Wetterstedts opfattelse var datidens fælles, almindelige opfattelse; karakteristisk kommer den frem i den af Brinchmann (103) selv anførte udtalelse af Carl Johans adjutant v. Schinkel om, at man kunde have tænkt sig at forlange ikke blot Norges fritagelse for del i Danmarks-Norges statsgæld og ophævelse af Øresundstolden, men ogsaa afstaaelsen af øerne Bornholm og Island, »men man (Carl Johan og hans raadgivere) ansåg sig icke kunna vidröra dessa föremål, emedan de voro fremmande för frågan om Norge och aldrig blifvit framställde i Köpenhamn i förening med våra anspråk på detta rike«. Schinkels ord er ganske sammenfaldende med Wetterstedts i hans rapport, og derfor ikke uden betydning, naar det gælder om at besvare spørgsmaalet om, hvorledes datidens almindelige, offentlige mening betragtede denne sag. Man fandt paa svensk side, at man kunde have rejst krav paa Island, men kun paa samme maade, som man kunde have rejst krav paa Bornholm; begge krav vilde i alt fald aldeles intet have haft at gøre med kravet om afstaaelsen af kongeriget Norge. Og i virkeligheden betragtede jo selve det norske storting denne sag paa ganske samme maade, naar det opførte kravet om Grønland, Island og Færøerne alene blandt modkravene ved fællesboets opgørelse, jævnsides de andre krav om del i de vestindiske kolonier, statsejendommene eller Øresundstolden.

Grønland, Island og Færøerne var efter den herskende opfattelse i 1814 ikke dele af, heller ikke tilhørende besiddelser efter traktatens ordbrug til, hvad man i 1814 forstod ved kongeriget Norge. At den svenske udenrigsminister, grev Engeström, tilskrev den svenske underhandler som svar paa hans rapport, at »man har haft orätt, om man försäkrat Herr Baron, att Grönland och Island icke varit tillhörigheter til konungariket Norge. Dessa öar äfvensom Orkenöarna hafva erhållit sine inbyggare från detta land, och Island jemte Grönland hafva aldrig varit något annat land undergifna«, viser ikke andet end, at den svenske udenrigsminister tænker sig, at Wetterstedt kunde have erhvervet endnu disse lande for Sverige ved at paastaa, at de var dele af kongeriget Norge. Meget karakteristisk er det, at selv grev Engeström mener ikke at kunne nøjes med at henvise til, at dette jo er en kendsgerning, som alle undtagen Wetterstedt er vidende om; nej, han føler nødvendigheden af at anføre til støtte for denne paastand, som Wetterstedt efter hans mening kunde have rejst, netop de to almindelig brugte argumenter, som altsaa allerede dengang syntes grev Engeström og nogle nordmænd af vægt. Paastanden kunde ogsaa nok i 1814 trænge til bevis, naar den stod overfor den almindelig herskende opfattelse. Interessant er det derfor, at samme grev Engeström nogle faa aar efter, i notevekslingen af 27.—28. maj 1819 overfor den engelske gesandt lord Strangford maa vedgaa, at disse krav kun er »prétentions«, paastande, i lighed med andre, der er rejst fra Norges side: Hans Majestæt samtykker .. .. i at opgive til fordel for det danske hof kravet paa den andel i sundtolden, som burde tilfalde Norge, saavelsom kravene paa Island, Grønland og Færøerne. Overfor den engelske regering maatte selv grev Engeström give ren besked: kravet skulde ikke hævdes som ret, men var kun en paastand, der, naar alt kom til alt, ikke lod sig opretholde, og derfor, naar en alvorlig røst som Englands blandede sig i diskussionen, maatte frafaldes.

Paa denne til grund liggende misforstaaelse af, hvad der var den herskende opfattelse i 1814, den, paa grundlag af hvilken selve Kieltraktaten blev skrevet og formuleret, beror det ogsaa, at konstitutionskomiteen vil hente argumenter mod Frederik 6.s ret til at afslutte Kieltraktaten dels fra almindelig folkeret, dels fra kongeloven. Folkeretligt skal Frederik 6. have været uberettiget til at adskille »bilandene« fra Norge selv. Ikke blot er

nu forestillingen om, at et enkelt individ, selvom det er en konge, skulde kunne begaa et »folkeretsbrud«, tilmed overfor et land, han selv er konge over, aldeles uholdbar, men ogsaa den tilgrundliggende forudsætning for dette folkeretsbrud: at naar man i 18. aarh. eller 1814 sagde Norge, mente man dermed ogsaa Grønland, Island og Færøerne, er, som her paavist, aldeles ikke til stede. Med Norge mente man i 1814 som nu Norge alene. Paaberaabelsen af kongelovens art. 19 er ganske uforstaaelig og kan kun hvile paa en mere end flygtig læsning af dette aktstykke; dens forbud tager nemlig alene sigte paa at hindre, at yngre sønner af kongen faar overladt dele af fællesmonarkiets landomraade; men herom har der jo siden enevældens indførelse heller aldrig hverken for Danmarks eller Norges vedkommende været tale.

Det eneste, der kan gøres ud af den hele betragtning af Kieltraktatens tilblivelse, er at sige, at den gav anledning til, at de to siden da fremtrædende forskellige opfattelser af Grønlands, Islands og Færøernes folkeretlige stilling her for første gang støder sammen. Fra det ene synspunkt, dengang langt det svagest repræsenterede, nemlig kun af grev Engeström, først senere af nogle faa nordmænd, hævdes opfattelsen af, at de er norske skatlande, derfor Norge undergivne og knyttede til det; fra det andet, det dengang herskende og ogsaa underhandlernes, hævdes, at de er selvstændige lande, uafhængige af Norge, selvom de længe har staaet i politisk forbindelse med det og senere med Danmark-Norge. Parentesen i Kieltraktaten var formelt overflødig, men som den var formuleret, en udtrykkelig fastslaaen af, at de deri nævnte lande var hver for sig særlige samfund med en egen historie og egen udvikling, der var ganske forskellig fra og uafhængig af dansk eller norsk samfunds historiske udvikling. Denne deres selvstændighed led intet skaar ved, at de i 1814 overgik fra politisk forbindelse med Danmark-Norge til politisk forbindelse med Danmark alene; tværtimod, dette kom kun til at betyde en fæstnelse og videreførelse af deres særlige og særprægede udvikling.

6. Danmark og Grønland.

Færøerne, Island og Grønland har da efter som før 1814 fulgt hver sin udviklingslinie, der indbyrdes er højst forskellige. Man kunde tænke sig, at Færøernes og Islands nordiske befolkning ved det aarhundredlange samliv med Danmark efterhaanden var blevet saa indlevet i dansk samfundsliv, at den naturligt var gledet helt ind deri; det enevældige styre bidrog ogsaa sit til at udviske alle folkelige og politiske forskelle. Prøven kom, da Danmark 1848—1849 gik over til den frie forfatning. Da viste det sig, at Færingerne trods deres folkelige særprægethed, der senere fandt sit politiske udtryk i deres særlige lagting, ogsaa var villige til en saadan indgliden; siden da har en færøisk-dansk folketings- og landstingsmand aar efter aar deltaget i kongeriget Danmarks politiske liv og arbejde, indtil nu ganske overvejende til gensidig tilfredshed. En lignende inddragning af Island i dansk politisk liv blev fra først ogsaa anset for naturlig og tilbudt fra dansk side; som et af de kongevalgte medlemmer af den grundlovgivende rigsforsamling repræsenterede Færøerne, skulde fem af dem repræsentere Island, der naturligvis derefter vilde have faaet sine folkevalgte repræsentanter i den danske rigsdag. Men da viste det sig snart, at det islandske folk følte sig ved sprog, historie og kultur saa forskelligt fra det danske, at det langt foretrak at arbejde paa sin egen nationale selvstændighed som folk og politisk samfund. Under den strid mellem Danmark og Island, som dette forhold naturligt medførte, fik man tilstrækkelig lejlighed til at prøve værdien af det argument, at Island var et »norsk skatteland«, som saadant et »biland« først til Norge, derefter til Danmark, først Norge undergivet, saa Danmark. Det blev naturligvis, fordi det kunde paaberaabes som forsvar for at holde Island i afhængighed af Danmark, rigeligt udnyttet; men det brast istykker som glas paa den kendsgerning, at det islandske folk aldeles ikke vilde have sit land, sig selv eller sin egen selvstændige historie fortolket paa denne maade. Island havde aldrig givet sig i den forstand under Norge, og derfor heller aldrig under Danmark; det var et af de andre nordiske folkesamfund uafhængigt land og folk. Ved forbundsloven af 30. november 1918 anerkendte Danmark Island som en selvstændig og suveræn stat.

Hvad der gælder Island, gælder naturligvis ogsaa de andre »norske skattelande«, Færøerne og Grønland. Den tid er uigenkaldeligt forbi, da formlen »norske skattelande« kan give Norge nogensomhelst ret til at tilbagefordre dem. Derfor er det, at al denne talen i norsk presse om disse landes gamle historiske tilknytning til Norge lyder for os danske i nutiden som helt middelalderlig og højst uforstandig. Lad os slaa en streg over al den gamle statsret og al den gamle historie. Der er jo ingen tvivl om, at traktatmæssigt, folkeretligt set har Danmark sin ret til disse lande saavel afhjemlet, som man bare kan ønske sig det. Allerede Norges afkald i 1821 er mere end tilstrækkeligt. Men vi ved jo ogsaa godt, at al denne gamle historiske ret har tabt betydeligt i værdi i de sidste aar; selvom »folkenes selvbestemmelsesret« ikke netop er blevet et anerkendt princip, kan det dog ikke nægtes, at for at en stat skal kunne rejse krav om dele af en anden stats landomraade, kræves dog nu, i det mindste som moralsk retfærdiggørelse, at der i dette omraade lever en befolkning, der virkeligt og oprigtigt ønsker tilknytning til den anden stat. Man har i norsk presse undertiden tilladt sig at sammenstille Norges formentlige krav paa Grønland med Danmarks paa Nordslesvig. Blot det at nævne disse to forhold side om side gør opmærksom paa, hvor umulig en sammenstilling af dem er. I Nordslesvig levede en dansk befolkning, der gennem halvtredsindstyve trange og haarde aar havde fastholdt sit ønske om tilknytning til Danmark; hvor vil Norge i sit krav om »tidligere norske skattelande« i dem paavise en befolkning, hvis flertal ønsker tilknytning til Norge fremfor til Danmark?

Dertil kommer nu, at Grønlands ejendommelige forhold og særlige historie gør det særdeles vanskeligt for Norge at hævde, at det eller dele deraf snarere bør tilhøre Norge end Danmark. Konstitutionskomiteen drager vel ingen slutninger af den fremstilling, den giver af Grønlands historie, men vi maa dog her forsøge at naa frem til en rigtigere opfattelse deraf for bedre at forstaa Grønlands nutid.

Jeg skal gaa let henover Erik den røde, som for et drab blev fredløs i Island, som hans fader for et drab var blevet fredløs i Norge. Det kan altid være tvivlsomt nok, om denne fredløse islandske manddraber, søn af en fredløs norsk manddraber, gav Norge eller Island mest ret til det land, han flygtede til — eller

ingen af dem, hvad konstitutionskomiteen foretrækker. Sikkert er det, at det var Islændinge, der fulgte Erik til Grønland, og her grundede et nyt nordisk samfund, der havde samme selvstændighed som det islandske; det er nok at anføre, at dette nordiske Grønland 1261 gav sig under Norges konge selvstændigt og for sig selv, som faa aar senere Island. Men alt, hvad der ved hjælp af folke- og statsret kunde udledes heraf, dør bort med den sidste rest af nordboerne i Grønland, der engang i 15. aarh. er forsvundet derfra, uddøde eller tilbagevandrede af mangel paa eksistensmuligheder.

Fra da af har en nordisk bosættelse i Grønland, skabelsen der af en særlig nordisk stamme som paa Island eller Færøerne været udelukket. Grønland var og blev fra da af befolkningsmæssigt set eskimoernes land. Man siger, at Hans Egede »genoptog kolonisationen« af Grønland, og man gaar fra norsk side uden videre ud fra, at denne kolonisation var et sidestykke til den gammelnorske eller gammelislandske. Men det er en ganske tydelig misforstaaelse. Den gamle kolonisation var en virkelig bebyggelse af landet for livet og for efterkommerne. Hans Egedes store gerning var missionærens; fra 1721—1736 var han i Grønland, fra 1736 til sin død 1758 i København og Stubbekøbing. Som Hans Egede selv, saaledes tænkte ingen af de danske, der i 18. eller 19 aarh. i missionens eller handelens tjeneste kom til Grønland, nogensinde at blive der hele deres liv; hvis en og anden gjorde det, var det kun, fordi eskimolivet havde bjergtaget ham. Grønland er den dag i dag, som siden de gamle nordiske kolonister uddøde, alene en dansk koloni, d. v. s. et samfund af en underordnet, primitiv race, der ledes af et ringe faatal af udsendinge fra en højere kultur: handelsmænd, læger og præster. 1. oktober 1921 var det hele folketal i Grønland omkring 14600, deraf var 275 Europæere, d. v. s. danske. Disse tal er tilstrækkelige til at vise, i hvilken grad Grønland alene er en dansk koloni.

I Grønland har Danmark som ren kolonimagt, d. v. s. som beherskende den indfødte befolkning uden at søge at fortrænge den ved bosættelse af egen befolkning, drevet det til at forøge den indfødte eskimoiske befolkning fra 8000 i 1840 til 14300 i 1921. Der er næppe noget andet kulturfolk, der kan tillade sig at henvise til en tilsvarende forøgelse i folketal af en primitiv race, hvorover det hersker i sine kolonier. Og ikke blot er selve

folketallet forøget, men oplysningen i befolkningen er i allerhøjeste grad steget, skrivning og læsning er snart almindelig. Befolkningen er sund, gennemgaaende fri for de sygdomme, der, almindelige i kultiverede samfund, i primitive optræder som voldsomme epidemier; den kgl. grønlandske handel mener, at dens monopol i denne henseende har den største betydning. Endog det første grundlag til et grønlandsk selvstyre er allerede skabt.

Vi danske mener, at vi kan være vort kolonistyre i Grønland bekendt, og heller ikke fra dette synspunkt behøver at nære betænkelighed ved nu som før i fuldt omfang at hævde Danmarks suverænitet over hele Grønland.

SlægtsBiblioteket